

Kertomus kesäkuun 1908 Harjavallassa suoritetuista tutkimuksista.

Kertomus kesäkuun 1908 Harjavallassa suoritetuista tutkimuksista.

Kertomus kesäkuun 1908 Harjavallassa suoritetuista tutkimuksista.

Kertomus kahden proussikautisen hii-
denkiveen tutkimuksesta Harjavallan Tortti-
lan jaakkolan talon maalla 10-14 p. keuhk. 1908.

[Kertomukseen kuuluu 8 asemapiirrosta
eli karttaa ja 11 vaakoikkoa. Esineet ovat leu-
teet H. M. l. 5104: 1-20]

Paikan Topografiaa.

Harjavallan, Nakkilan ja Kiukaisten yhty-
mäpaikoilla Harjavallan puolella Torttilan ky-
län maaka on jaakkolan eli Kaasan talo, en-
tinen Keisarin talon torppa, joka nykyisin on
itsenäinen. Asumuksesta on n. 3 vanhaa viettä
Harjavallan kirkolle, ja jätteenkin saman vettä Nakkilan
asemalle. Se sijaitsee S ja W viettävässä rintellässä, jonka
S puolella n. 150 m. päässä viettä oja, Raakunoja,
sama, joka ylempänä kulkee Laamen Torpan ohitse
ja alempana yhtyy Tatasangon kautta Kokemäen-
tökeen. Tämä rinne on samaa ylävää maata, joka ra-
joittaa suusta Nakkilan alueelta, ja jonka varrella
myös ovat Taaperin, Jutin ja Uotiamäen seudet. Tä-
kin koko tätä ylätasangon reunamaa on suuri
joukko vareita, n. 9-13 m. yläpuolella vesijätön
keskuksen, äsken mainitun ojan. Harjavallan ra-
jan toisella puolella, Nakkilassa, on siitä ainakin
yksi Lammasten Kaasan mäessä, ja kaksi on sa-
jan Harjavallan puolella Torttilan Loukunmäessä,
keskisuorta kokoa ja verraten hyvin säilyneitä.
Lemmisiä oli myös puheena oleva jaakkolan talon
ympäristössä 5 (6?) kappaletta, niistä talon N
puolella 3 (4?) ja sen S puolella 2. Moni uus-

tä on jo vahvasti maatumut. Mainittakoon myös
Taalperin Torpan vareseutu, josta aikanaan on
2 nuoremman pronssikauden onnekkaita löydetty,
(vt. kirj. Tre nya bronssåldersfynd från Finland, Suomen
M.-F. Museum 1906 ja Top. Ark. Pori ja Hangö), se-
kä vielä Laanarmaan monet vareet (vt. J. Rin-
teen karttaa Top. Ark.), ynnä Jutin talon ja Kiekkai-
sen Ustinmaan ja Hangöalan Toisevan kulkun-
nan kennetut vareet.

Tutkimushistorikkia.

Kun nyt taaleissa Viktori Jaakolan van-
han navettansa sijaan piti rakentaa uusi, kivinen, pai-
kalle jossa suuri hiidenkiivas oli, anoi hän Muinais-
tieteelliseltä Toimikunnalta kiivasta tutkittavaksi.
Ensi anomus tuli jo syyskuussa 1907, ja sen vastoi-
lähti täällä määräyksestä maisteri Björn Cedersjö
paikalle, mutta sai hän silloin asian suun järjes-
tetyä, että myöhäisen ruodenaajan takia kaivaus
sai jättä seuraavaan kevääseen. Kun isäntä Jaa-
kola lähetti uuden ilmoituksen viime kesäkuun
alkupuolella, sai ainekijäidän toimeksienn-
tyksen tekemisen. Kesäkuun 11 p. saavuin paikalle.

Vareen as. / ulkomuoto
työn alkaessa.

Puheenvalainen vare oli suuri, hajallaan
oleva ja jonkun verran hävitetty kiivas, tehty näiden
seutujen vareiden yleisestä rakennusainesta, puner-
vasta laakakivestä, joka paikka paikoin oli loh-
keillut hyvin pieniksi sirpaleiksi, mitkä suuresti
vaikeutti työtä. Vareen silloinen suuruus oli hal-
kasijoiheen 18 x 15 m, sen korkeus 1,86 m. ja korkeus
yli joen pinnan 11, 12 m. Keskeellä tahi oikeammilla S
syrjässä näkyi suuri, kiinteä silmäkivi, jonka laki
hieman kahosi ympäröivästä sorakivi massasta.

Tutkimustyö

Tutkimusta tehtiin 10 henkilöön, joukossa
2 naista ja muutama lapsi seuloimis- ja kivien
rakenteluun. Ensimmäinen pilnet sepekkivet,
sitten koetettiin ottaa reunasta selkoa, mutta se joko oli
aikoinaan hävitetty vanhan navetan sillan tehdessä, tai

ei sitä ehkä ollut oltukaan. Keskeimmällä faas oli melkein ylös asti hyvin suuria kiviä, "mainioita navetta kiviä," sanottiin. Monin kohdin oli mustaa maata ja hiiltä yleensäkin (yliin 68 cm. pohjasta) kivien lomassa, ilman että täällä kumminkaan oli nähtävissä muita kullin merkkejä. Mutta alempana, pohjakerroksessa, vallankin pitkin NO reunaa ja siitä sisemmälle, tuli useasti ei-ke valkeiksi pesittä luita. Ne olivat kullin- ja koskemattoman maan rajalla, usein yhäkin keltavärisen, liikuttamattomasta nähtävän kiekon sisällä. Usein voi tehdä sen havainnon, että ne olivat kaivetut kahden suuren luonnon kiven väliseen kapeaan maapalstaan, ja mikäli näiden kiven yläpinta uskaltanee pitää alkuperäisen maan rajana, on kuopan syvyys ollut 25-30 cm. Väliin taas olivat luit selvästi painut kahden laakakiven väliin, muodostaen todellisia luuperiä. Vain kerran (kattaka kohta B) olivat luit pesemättöminä mustassa hiilimessä.

Löydöt.

Saviastian paloja tuli vareesta kohdalla X alkaen S päin pitkin n. 1 m. levyistä reunaa, enimmäkseen harvassa, ylt' yleensä mustasta kullinmaasta, jossa luita ei ollut. Ainoan poikkeuksen teki kartta "kulta" sanalla merkity kohda, jossa jokin saviastian pala oli vahvassa luukerrossa, joka täällä kohtaa oli laskean pääkyskiven ja pyöreäpintaisen luonnon pohjakiven välissä. Tässä kohtaa oli myös kullin pala, tasa-ohuesta kullinlevyistä muodostettu, arvatenkin miekankantokihnen tai puukontin pesituksesta muotopala, jo vareeseen joutuneen kullin retin. Mitään muuta ei löydetty. - Tämä kohta on vareen äärimmäisellä reunalla. Selvästi on siis kysymyksessä useita hautauksia, mahdollisesti yksi muuta paiko myöhäisempi, se, jossa luit olivat pesemättöminä mustassa maassa.

Vareen rakenne.

Mitä tulee vareen rakenteeseen, ei siinä paikalleen ollut mitään järkiperaista rakennusta.

havaittavissa, edemmme sellaisena mainitsse, että suure-
ret kivet olivat aainaa. Purettua vare huomattiin
keskustan muodostuvan mahdollisesta luonnonki-
vestä, jonka korkeus on 1,54 m. ja suuruus läpimital-
taan 2,60 x 3,10 m. Sen W puolella oli tulta palketta,
mutta ainoastaan saviastianpalasta ja vain
yksi aivan läpipalanut musta luusipale tavattiin
siltä juurelta ja yleensä koko W-SW osasta, vaikka
tuo osaksi tuhkanväanne maa seulattiinkin. Kulltu-
rikerros siltä puolella olikin hyvin ohut, vain n.
1 dm. paksu, ja aua oli koskematon savirosaa. Koh-
dasta y, merkinnaisena S syrjästä, löytyi saviasti-
anpala

Kivi, jossa on kuoppia

Edellä jo on luettelua löydät. Mainittakoon vie-
lä suurellainen kivi, jossa oli 3 n. sormenpään suu-
ruista kuoppaa. Kivi oli hietakiveä, mutta ei kuiten-
kaan ole varmaa, että kuopat olisivat vain veden ja
luonnovoimien työtä. Tällaisista pienistä uhri-
kivistäkin Ruotsissakin puhuu näet Carl Wibling Tek-
nessaan

- Kiven toimitin Jaakolan talon pihalle tutkittavak-
si. Muut esineet ovat luettelut 5-10 y: 1-16.

Vare no II

Toinen tutkittu vare sijaitsi Jaakolan aua-
toivin I merkasta 3,50 m. matalalla kummulla, jor-
ta on näköala yli aukean. Vare oli tutkittava, kos-
ka talon puutarhamasta syksyksi lavennetaan
sille kohdalle, missä vare sijaitsi.

Tämä vare erosi rakenteeltaan melkoi-
sesti edellä kuvattusta. Päättäpäin oli se pahas-
ti murettunut ja ruohotunut, ja tien nurmiker-
roksen alla aivan pienten sepekkivien valassa.
Aivan varmaa selkoa sen rakenteesta ei voinut
saada. Mitatun ja tutkitun alueen suuruus oli
10 x 9 m.

Tutkimustyö.

Työ asetettiin S syrjästä, jossa uloin reuna
oli kellertävää maata, täynnä pieniä kiviä. Suu-

Rakennel.

rempia paikalle tuottuja kiviä ei ollut, mutta sen sijaan tavattiin, kuten kartastakin näkyy, muutamia suunnattomia maakiviä, jotka väännettiin pois. Niiden alla oleva maa oli aivan koskemattonta. - Kun tultiin lähemmäs vareen keskustaa, oli joksessa joksena suurempi irtonaiskiivikin, mutta enimmäkseen oli suurten leonokkivien päällä irtaimia kiviliuskoja ja vahva kerron maata, hiiltä y. m. Tämä vare eroaa näet muista Harjavallassa tutkimistani siinä, että vareta tehtäissä siihen oli sekoitettu vahvasti maata ja muttaa. Palanut kerron alkoi n. reunaan $\frac{1}{2}$ m. vareen yläpinnan alla. Keskeillä oli vareen korkeus 1,80 m. ja siinä oli keuhkurikerros 1,10 m. paksu, sisältäen hiiltä ja saviastian paloja. Näitä esiintyi jo lähempänä SW reunaanakin, mutta suuremmassa määrin, kuin lähemmäksi talon puutarha-aitaa tultiin. Aivan pitkin reunaa tavattiin saviastian paloja ja valkeiksi pestyjä luuta, ja todennäköisesti on vare aikanaan jatkunut melko kauvas sinne päin, ehkä taloon asti. Se osa kuin on kuitenkin hävitetty puutarhan aikoinaan tehtäissä. Mahdollista on että jonkinlainen sentrali-hautaus on sijainnut siinä kohdalla, sillä nyt tutkitulla alueella ei tavattu ei arkkia, ei silmäkiveä eikä edes reuna-kiviä. Mainitsemista kenties ansaitsee, että kartalla kohdalla C olevan mahdolliseman maakiven päällä, sen yläosassa oli pari poltettua luuta ja kaksi hevosen hammasia.

Tästä vareesta saadut löydöt ovat luettelut V.H.M. 15104:17-20.

Piikojä löydöistä
muissa vareissa.

Harjavallan vareista puheen ollen mainittakoon, että juttua talon uuden rakennuksen kohdalla olevasta vareesta oli muuan Fäctin Haartti-niminen mies aikanaan, n. 40 v. sitten, kaivamalla saanut paasiarkun, jossa katepaasien alla vitse oli näkyneet vihreäistä hometta, mutta miles

ei joutanut pitemmälle, sillä vareeseen tehdyn kuopan kivet raukesivat sisään, eikä hän enää uudeen viitsinyt kuoppaa aukkoo.

Lamanen Haartti oli ollut mukana jutintalon vanhan rakennuksen kohdalla olevaa suunnatonta varetta peuhattaissa Korvelan kanssa. (Vrt. Suomen M. - F. Museum 1906 s.) ja oli hän, kuten häneitä itsestään kuulin, käydessäni häntä lamasten kylän myymälä tapaamassa, löytänyt myös luita ja kuitasen sormuksen. Viimemainittu oli jäänyt Korvelalle ja sittemmin joutunut hukkaan. Se oli ollut sileä ja tasapaksu, keittosen väriiltään.

Helsingissä, 6 p. Huhtik. 1909

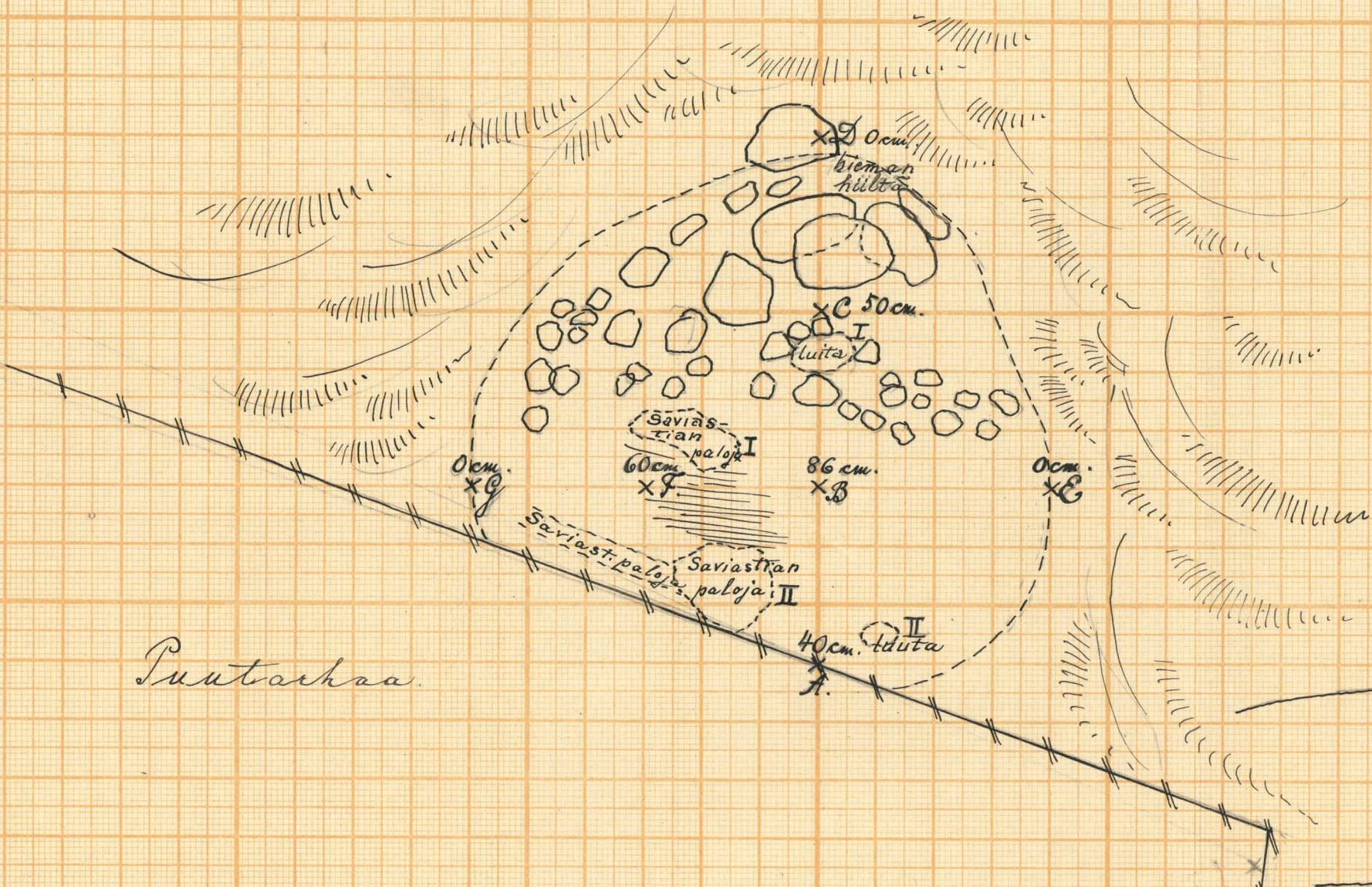
A. M. Faergren

Haijavalta. Jaakkola.

Vare II

Kart. $\frac{18}{VI}$ 08 A. M. Fallgren.

1m. 3m.

Puntarkaa.

Jaakkolan talon

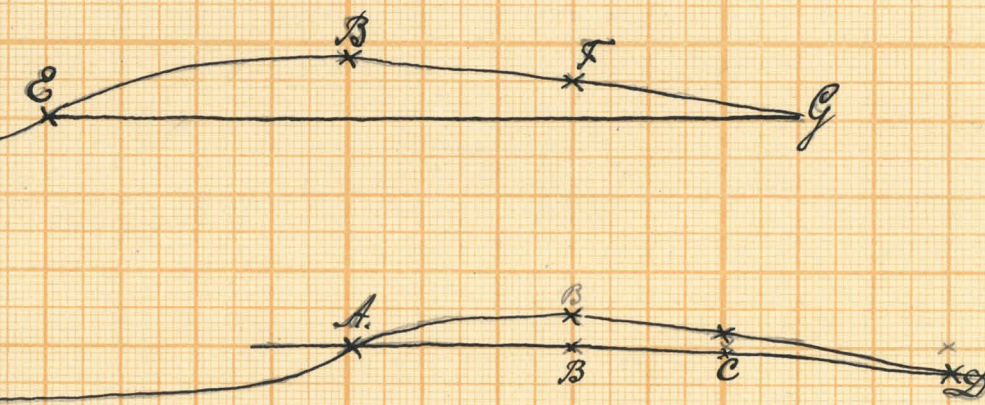
asuinrakennus.

Puntarkaa.

O piste
x
0,54

D on O-pisteen yläpuolella 36cm.

E on 36cm O-pisteen yläpuolella.

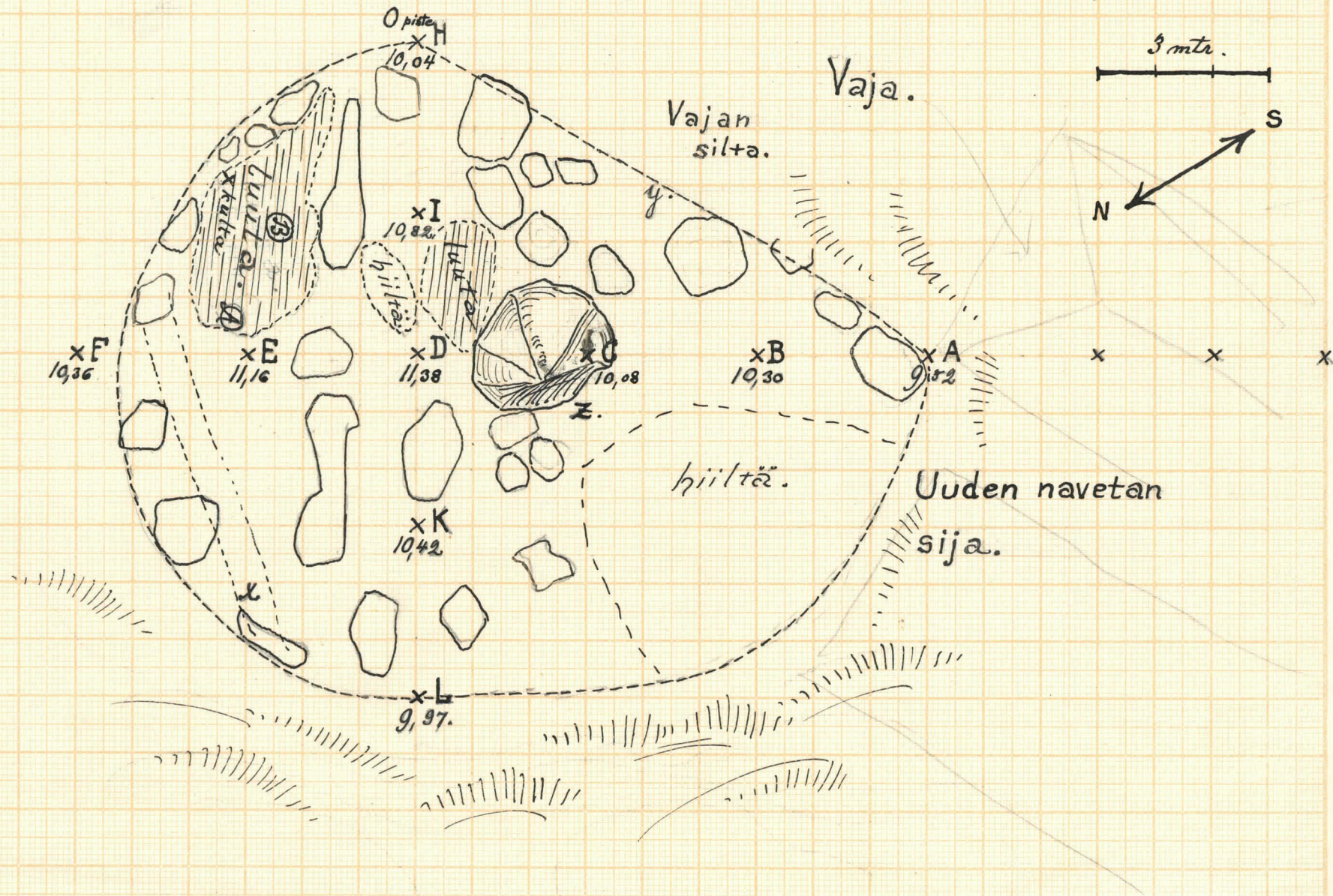

Harjavan kunnan Torstilan kylän Jaakkolan talon

navetan nurkkauksella oleva vare I

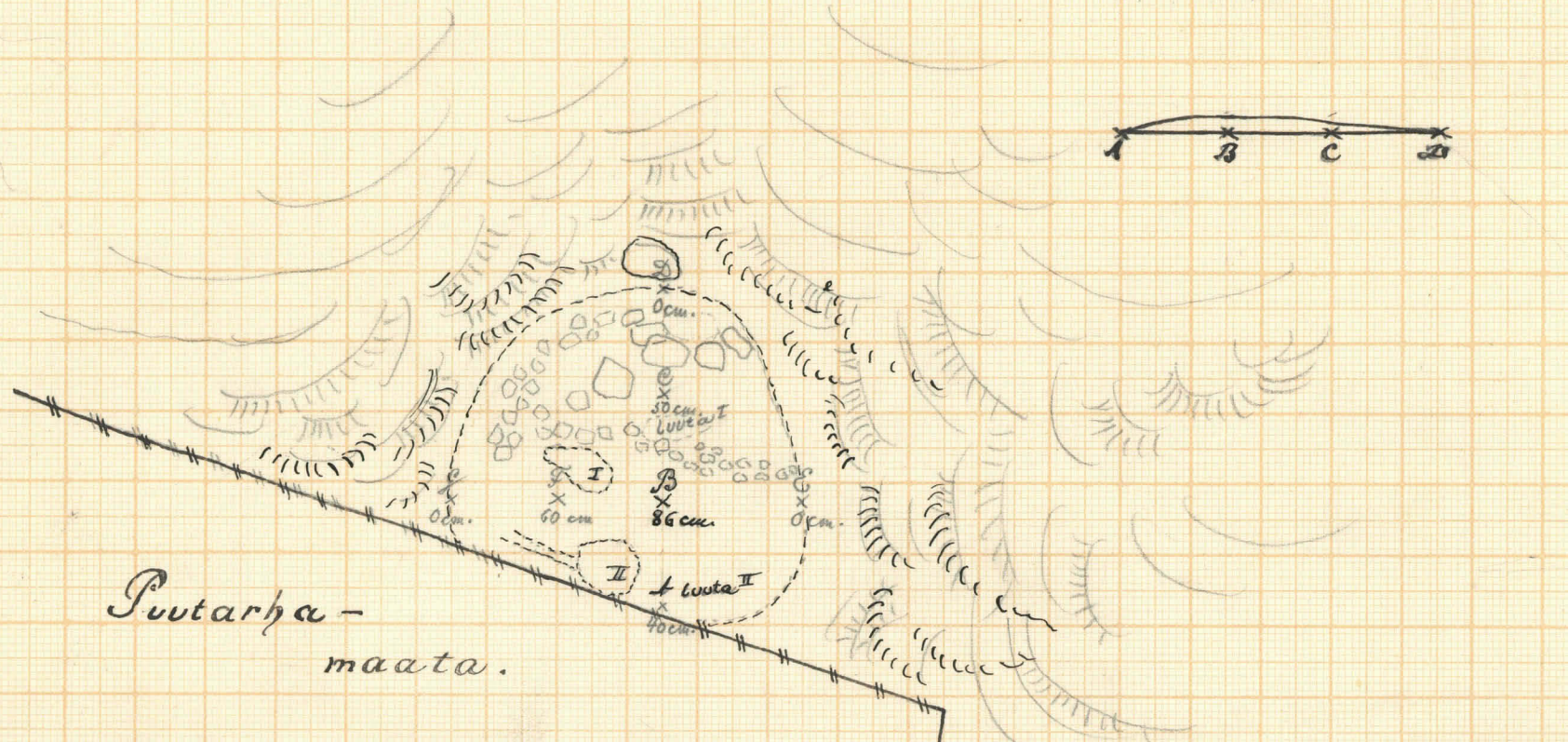
Kart. $\frac{12-13}{VI}$ 08 A. M. Tallgren.

Numerot merkitsevät korkeutta metreissä yli vedenpinnan.

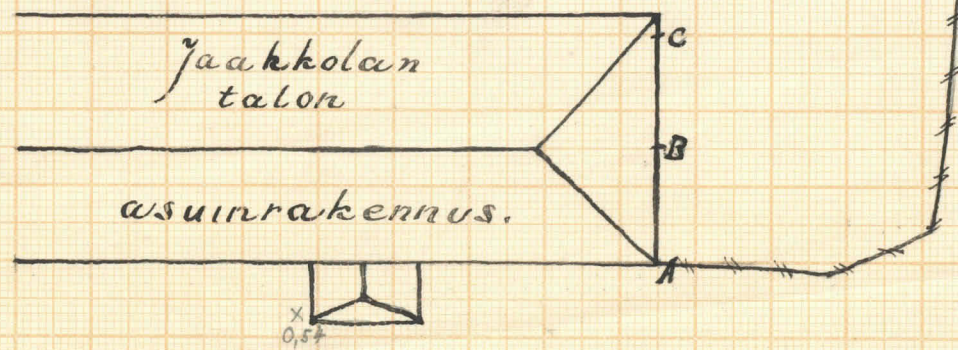

Karjavelta, Jaakkola - vare II

8m.

Putarha -
maata.

Vare n:o I ennen työn alkamisista. Uuden navetan ^{lev. 2306.} sijalalta valokuvattu.

Haryavalla Fortin V. jaakolan vare n:o I. Ennen työn ^{lev. 2309.} alkamisista.

Harjavalta, Fortuna, V. Jaakolan vare I. W. ~~W. J. J. J.~~ ^{lev. 2308.}

Harjavalta, Fortunan W. Jaakolan vare n^o I. Keskeä on pieni
 silmäkivi. miehet seisovat pohjassa tuennitulla maalla. Valok.
 suunnassa idästä länteen ^{lev. 2307.}

Harjavalta, Jaakola, Kiuvas I. Suunnasta N valok. ^{lev. 2312.}
 Tukkimuksen aikana.

Harjavalta, Fortellan V. Jaakolan vare n^o I NW suunnasta. ^{lev. 2311.}

Futkimus varella I Harjavalan Fortiean V. Jaakkolan talon luona. Valok. 50 suunnasta. ^{lv. 2313.}

Harjavalta, Fortiean V. Jaakkolan talon luona oleva vare n^o I. ^{lv. 2319.}

Harjavalta, Jaakkola. Kivvas II ennen työn alkamista ^{10.23.14.}

Harjavalta, Fortellan V. Jaakkolan vare II

lev. 2316.

Harjavalan Fortellan V. Jaakkolan vare II. Varsen rakennus
nähty kuvasta, joka esittää sen N Wreunaa

lev. 2315.